

Okul Öncesi Dönemde Çocukların Teknolojik Araç Kullanımı ve Ailelerin Bu Araçların Kullanımını Sınırlandırmada Kullandığı Stratejiler*

Halil ZEHİR**¹ , Kıymet ZEHİR¹, Fatma AĞGÜL YALÇIN², Mehmet YALÇIN¹

1 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Ağrı, Türkiye

2 Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Ağrı, Türkiye

* Bu çalışma kısmen 11-12 Nisan 2019 tarihleri arasında Iğdır Üniversitesinde düzenlenen 6. Uluslararası Mesleki ve Teknik Bilimler Kongresi'nde sunulmuştur.

Öz

Bu çalışma, okul öncesi dönemde çocukların teknolojik araç kullanımı ve ailelerin bu araçların kullanımını sınırlandırmada kullandığı stratejileri belirlemek amacıyla yapılmıştır. Tarama modelinin kullanıldığı bu çalışmanın örnekleme uygunluk örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiş 280 veliden oluşmaktadır. Veriler on adet açık uçlu sorudan oluşan yazılı görüşme formu ile toplanmış ve betimsel olarak analiz edilmiştir. Bulgular, ebeveynlerin büyük bölümünün çocuklarının teknolojik araçları tek başına kullanmalarına izin verdiğini, birlikte kullandıkları zaman ise kullanılan uygulamanın çocuğun yaş ve gelişim özelliklerine uygun olmasına, uzun süreli kullanılmaya ve şiddet, argo içermemesine dikkat ettiklerini göstermektedir. Çalışmada ebeveynlerin önemli bir oranının çocuklarının oynadıkları oyunları ve girdikleri internet sitelerini takip ettiği ve aile bireyleri ve öğretmenlerin çocukları teknolojik araçların zararlarından korumak için yardımcı olabilecek başlıca kişiler olarak düşünüldüğü belirlenmiştir. Yine ebeveynlerin büyük bölümünün teknolojik araç kullanımında süre sınırlaması yaptıkları, kullanıma izin vermeme ya da oyun, kitap okuma, boyama gibi farklı etkinliklere yönelterek sınırlama getirmeye çalıştıkları belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin teknolojik araçları ödül olarak kullandıkları, çocuklar teknolojik araç kullanımında sınırlamaya tepki gösterdiğinde ise konuşup zararlarını anlatmak, ceza vermek ve kızmak gibi yollar kullandıkları tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra, çocuklarına doğru model olmak için ise, teknolojik araçların nasıl doğru ve gerektiğinde kullanılmasının önemini anlatma, çocuğun yanında kullanmama gibi stratejiler izledikleri çalışmanın diğer bulguları arasındadır. Sonuç olarak elde edilen bulgular çocuk gelişimi açısından tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Dönemde Teknoloji, Teknoloji Kullanımı, Teknoloji Kullanımının Zararları.

Makale Bilgileri
Article Info:

Gönderim / Received:
17.05.2019
Kabul / Accepted:
30.11.2019

** Sorumlu Yazar /
Corresponding Author:

Ağrı İbrahim Çeçen
Üniversitesi, Ağrı,
Türkiye
hzehir@agri.edu.tr

Atıf için / To cite this article:

Zehir, H., Zehir, K., Ağgül-Yalçın, F., ve Yalçın, M. (2019). Okul öncesi dönemde çocukların teknolojik araç kullanımı ve ailelerin bu araçların kullanımını sınırlandırmada kullandığı stratejiler. *Curr Res Educ*, 5(2), 88-103.

Children's Technological Tool Use in Preschool Period and the Strategies Used by Families to Restrict the Use of the Tools

Abstract

This study was carried out to determine the technological tool use of preschool children and the strategies used by families to limit the use of the tools. The sample of the study, in which the survey approach was used, consists of 280 parents selected using the availability- based sampling method. The data were collected using the parent written opinion form with ten open-ended questions and descriptively analyzed. The findings show that most of the parents allow their children to use the technological means alone, and when they use it together, they pay attention to be the used applications suitable the child age and developmental characteristics, not to use for a long time and not to involve violence and slang. In the study, it was determined that majority of the parents followed the games played by their children and the websites they followed, and they considered teacher and family members the main people who could help children to protect from the harm of technological tools. Again, it was determined that the majority of the parents tried to limit the time in the use of technological tools, disallow the use or directing them to different activities such as playing, reading books and painting. In addition, it was found that parents used technological tools as rewards, and when children reacted to the limitation established in the use of technological tools, they talked about their harms and used such strategies as to punish and get angry them. In addition to this, among the other findings of the study are that they, to be role model to their children, used the strategies such as telling of the importance of using the technological tools correctly and when to use them properly, and not to use tools while together with the children. As a result, the findings were discussed in terms of child development.

Keywords: Preschool Education, Technology Use in Preschool Period, Use of Technology, Harms of Using Technology.

1. Giriş

Bilim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmeler yaşamımızda hızlı bir değişim meydana getirmiştir. Bu değişim sebebiyle “bilgi çağı”, “dijital çağ” olarak da adlandırılan çağımızda teknoloji kullanımı toplumsal yaşamımız da daha yoğun olarak yer almaya başlamıştır. Bugün toplumun çok büyük bir kısmı evlerinde, okullarda, iş yerlerinde telefon, bilgisayar, TV gibi teknolojik araçlara ve özellikle de internete çok kolay bir şekilde erişim sağlayabilmektedir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2013) verilerine göre 6-15 yaş grubundaki çocukların %79,5’inin oyun oynamak amacıyla interneti ve %66,8’inin de oyun cep telefonunu kullandığı belirlenmiştir. TÜİK (2015) raporuna göre, Türkiye de %69,5 oranında internet erişim imkânı mevcut olup hanelerin %96,8’inde cep telefonu veya akıllı telefon, %25,2’sinde masaüstü bilgisayar, %43,2’sinde dizüstü bilgisayar ve %20,9’unda internete bağlanabilen televizyon bulunmaktadır. Yine TÜİK (2016) raporunda hanelerin %96,9’unda cep telefonu veya akıllı telefon, %22,9’unda masaüstü bilgisayar, %36,4’sında taşınabilir bilgisayar bulunmaktadır. Bu teknolojik araçlar iletişim, bilgiye ulaşma, bilgiyi paylaşma araçları olup doğru ve etkin kullanımı birçok fayda sağlayabilir. Fakat doğru kullanılmaması beraberinde çok fazla olumsuzluğu da getirmekte ve bu olumsuzluklar en çok da çocukları etkilemektedir. Son on yılda çocukların dijital teknoloji kullanımı hızlı bir şekilde artmış ve çocuklar vakitlerinin büyük bir bölümünü internet, televizyon, bilgisayar, akıllı telefon ve diğer teknolojik araçlarla geçirmeye başlamıştır (Ulusoy ve Bostancı, 2014).

Bazı ülkelerde yapılan araştırmalar mobil teknolojilerle etkileşimin 2 yaş altına indiğini göstermektedir. İngiltere’de 3-8 yaş grubu çocukların beşte birisinden fazlasının tablet üzerinden haftada 6-7 saat internet kullandığı ve 6-7 dijital oyun oynadıkları, Amerika’da 0-8 yaş her beş çocuktan birisinin neredeyse her gün mobil cihaz kullandığı ve bu kullanımın zamanla arttığı belirlenmiştir (Güler, Şahinkayası ve Şahinkayası, 2017). Çocukların dijital teknolojileri kullanımı artık sorun olarak görülmeyip önemli olan şey nasıl, ne amaçla kullanıldığı ve çocukların hangi etkilere maruz kaldığıdır (George ve Odgers, 2015). İnternet kullanım oranlarında ve teknolojik araç sahibi olma oranlarındaki artış ile birlikte özellikle okul öncesi dönem çocuklarının da geçmiş yıllara göre internete erişimi artmıştır (Ergüney, 2017). Oynama, keşfetme ve

öğrenme için sayısız fırsatlar sunan teknolojinin doğru kullanımının çocuklara pozitif katkısı olabilir. Okul öncesi dönemdeki çocukların dijital teknolojiyi doğru kullanması yaratıcılık ve öz güvenlerini geliştirebilir (Haughland, 2000). Yüksek kaliteli eğitim programları izlemek çocukların öğrenme, okul başarısı ve bağlılıkları üzerine olumlu etkiler yapabilir (Kirkorian, Wartella ve Anderson 2008). Teknolojik araçlar doğru kullanıldığında çocukların öğrenme ve gelişimlerini destekleyebilir, okul öncesi dönem çocuğunun okula hazırlanmasında önemli katkılar sunabilir (Fox ve Schirmacher, 2012). Fakat internet ve teknolojik araçların kullanımının yaygınlaşması bilgiye erişim ve paylaşımda kolaylık sağlayıp, problem çözme, yaratıcılık, analitik düşünme (Ergüney, 2017), eğlenceli vakit geçirme, akranları ile iletişim kurmalarına katkı sunma gibi faydalar (Boyd, 2014; Kardefelt-Winter, 2017) sunarken beraberinde çocuklar için risk oluşturabilecek, olumsuz etkileyecek durumların da artması anlamına gelmektedir. Dijital teknolojinin günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olması çocukların dış mekan aktivitelerine verdikleri önemin de azalmasına neden olmaktadır. Teknolojik cihazlara ayrılan sürenin artmasıyla çocukların yüz yüze iletişim kurduğu, grupla beraber oynadıkları oyunlar yerini bireysel oyunlara bırakmıştır (Rosenvd., 2014). Çocukların aşırı televizyon izleme, pasif medya kullanımları ve teknoloji bağımlılıkları konuşma gecikmelerine, obezite, sosyal geri çekilme problemlerine ve uyku bozukluklarına sebep olmaktadır (Donohue, 2015; Aral ve Doğan Keskin, 2018; Sisson, Broyles, Baker ve Katzmarzyk. 2010). Ayrıca TV karşısında günde 2 saatten fazla zaman geçirmenin aşırı kilo ve yağlanmaya neden olduğu (Özkan, 2017) yine çalışmalarda vurgulanmaktadır. TV gibi araçların evlerinde daha çok kullanıldığı çocukların daha az kullanılan çocuklara göre okumayı daha geç öğrendiği bildirilmektedir (Rideout ve Hamel, 2006). Dijital teknoloji kullanımı çocuğun çevresi ile temasını azaltarak pasif alıcılar olmalarına, işbirliği ve paylaşma becerilerinin azalmasına sebep olmakta ve duygusal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Ayrıca çocukların teknolojik cihazlarla uzun süre aynı pozisyonda vakit geçirmeleri, kas ve iskelet sisteminde problemlere neden olmakta, büyük ve küçük kas becerilerini, el ve göz koordinasyonu gibi kaba ve ince motor gelişimlerini de olumsuz etkilemektedir. Yine internet içerikleri çocukları etkileyerek ebeveynlerin tüketim alışkanlıklarını değiştirmektedir (Binboğa-Yel ve Korhan, 2015; Toran, Ulusoy, Aydın, Deveci ve Akbulut. 2016; Howie, Coenen, Campbell, RanelliveStraker, 2017; Ergüney, 2017; Mustafaoğlu, Zirek, Yasacı, ve Razak Özdiñler, 2018). Ayrıca bilgisayar ve internetteki oyunlarda yer alan şiddet öğeleri ile çocuklar kaygı bozuklukları yaşayabilmekte, internette cinsel içeriklere, yaşına uygun olmayan reklam içeriklerine ve kötü alışkanlıklara teşvik edici içeriklere maruz kalabilmekte, gerçek ve kurgu arasındaki ayrımı yapmada zorlanarak TV, internette gördüklerini kendileri ile özdeşleştirebilmektedir (Ulusoy ve Bostancı, 2014; Özkan, 2017).

Okul öncesi dönem çocuklarının dijital teknoloji ve internet kullanımı üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde ebeveynlerin ve öğretmenlerin görüşleri daha iyi anlaşılabilir. Özkan (2017) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönem 5-6 yaş grubundaki çocukların bilgisayar ve tablet kullanımlarıyla ilgili anne görüşleri incelenmiş ve çocukların çoğunluğunun bilgisayar ve tableti oyun oynamak amacıyla kullandığı ve fazla vakit geçirdikleri belirlenmiştir. Çalışmada ebeveynlerin de günde 0-2 saat kadar internete erişim sağladıkları, çocukların teknolojik araç kullanımını sınırlamak istediklerinde çoğunlukla olumsuz tepkiler aldıkları ve çocukları teknolojinin olumsuz etkilerinden korumak için ailelere, öğretmene ve medyaya sorumluluk düştüğünü düşündükleri tespit edilmiştir.

Şalcı, Karakaya ve Tatlıeşme (2018) okul öncesi öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda akıllı cihaz kullanımının 3-6 yaş çocuklarının gelişimlerine etkilerini incelediği çalışmada, çocukların akıllı cihazları çizgi film izlemek, oyun oynamak ve şarkı dinlemek için kullandıklarını, akıllı cihaz kullanımının çocukların gelişimleri üzerine hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğunu düşündükleri, akıllı cihaz kullanımının okul öncesi dönemde olmaması gerektiğini düşündükleri ve ailelerin yeterli bilgiye sahip olmadığına inandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Kılınç (2015), çalışmasında ebeveynlerin okul öncesi dönem çocuklarının teknoloji kullanımına yönelik görüşlerini incelemeyi amaçlamıştır. Ebeveynlerin, çocukların teknolojik araç kullanma becerilerinin iyi

olduğunu fakat teknolojik araçların onları fiziksel, zihinsel ve duygusal gelişimleri açısından olumsuz etkilediğini düşündükleri, teknoloji kullanımının ebeveynlerin rehberliğinde olması gerektiğini, teknoloji kullanım sürelerini kendilerinin belirlediğini ve çocukları başıboş bırakmayarak kullanacakları oyun ve programları birlikte seçtiklerini ve kontrol ettiklerini ifade ettikleri belirlenmiştir.

Ergüney (2017), 3-6 yaş aralığındaki çocukların internet kullanım alışkanlıkları ve ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımına ilişkin gözlem ve düşünceleri ortaya çıkarmayı amaçladığı çalışmada çocukların interneti oyun oynamak, çizgi film ve video seyretmek için kullandığı ve içerik tercihlerini kendilerinin belirlediği belirlenmiştir. Ebeveynlerin bir bölümünün çocuklarını internet kullanımları esnasında hiç kontrol etmedikleri ve zararlı içeriklere karşı bir önlem almadıkları belirlenirken bazı ebeveynlerin filtre programı kullanma veya kontrol etme gibi önlemler aldıkları belirlenmiştir. Ebeveynlerin çocukların dil gelişimi üzerine internetin olumlu etkisi olduğu, internetin çocukların tüketim alışkanlıklarını olumsuz etkilediği ve genel olarak çoğu ebeveynin internet kullanımında yeterince bilinçli olmadıklarını düşündükleri sonucuna ulaşılmıştır.

Aral ve Doğan Keskin (2018), ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş dönem çocukların teknolojik araç kullanımlarını incelemiştir. Çalışmaya katılan ebeveynlerin evlerinde en fazla televizyon ve cep telefonu bulunduğu, çocukların en çok cep telefonu, tablet ve bilgisayar kullanmakta olduğu ve çoğunluğunun ise televizyon izlediği, bu araçları genellikle çizgi film izleme ve dijital oyun oynama amacıyla kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırmada, 0-6 yaş aralığındaki çocukların çoğunlukla televizyonla 12 aylıkken, cep telefonu ile 12-23 aylar arasında, bilgisayar ve tabletle ise 24-35 aylar arasında tanıştıkları ebeveynler tarafından dile getirilmiş, ebeveynlerin teknolojik araç kullanımında çocuklarına sınırlama getirdikleri, çocuklarının cep telefonu, bilgisayar ve tablet kullanımına hafta içi ve sonu 30 dakika ve altında, televizyon izlemelerine ise hafta içi-hafta sonu 60 dakikaya kadar izin verdikleri belirlenmiştir.

Ulusoy ve Bostancı (2014), çocukların sosyal medya kullanımına ebeveyn etkisini incelediği çalışmada hem ebeveynlerin büyük kısmının hem de çocuklarının sosyal medya kullanıcısı olduğu, her gün internet erişimine sahip oldukları ve çocuklarının sosyal medyada güvende olmadıklarını düşünmelerine rağmen sosyal medya kullanırken uymaları gereken kurallarla ilgili yazılı bir metin hazırlamadıklarını belirlemiştir. Yazıcı ve Genç (2016) okul öncesi çocukların bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşimini bazı değişkenler yönünden incelenmek amacıyla bir çalışma yapmışlardır. Çalışmada çocukların tamamının televizyon, tamamına yakınının cep telefonu kullandıkları, çocukların teknoloji kullanımına yönelik farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

Güngör (2014), okul öncesi dönemdeki çocukların televizyon izleme alışkanlıkları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ailelerin tamamına yakınının evinde televizyon ve bilgisayar bulunduğunu, ebeveynlerin çoğunluğunun televizyonda program seçimine çocuğu ile birlikte karar verdiği, çocukların çok büyük bir bölümünün günde iki saat ve üzeri televizyon izlediği, ebeveynlerin yarısından fazlasının şiddet içerikli görüntülerle karşılaşmaları durumunda program değişikliği yaptıkları, televizyon izlerken çocukların tepkilerinin ebeveynlerin yaklaşık yarısı tarafından önemsenmediği ve hayatın gerçekleri olarak görüldüğü, ebeveynlerin çocukları televizyondan uzak tutmak için alternatif etkinliklere yönlendirme, birlikte vakit geçirme ve eğlenceli ortamlar oluşturmaya çalışma gibi hususlara dikkat ettikleri belirlenmiştir. Ayrıca ebeveynlerin meşgul olduklarında çocukları bilgisayar veya televizyona yönlendirmeyi bir seçenek olarak gördükleri de çalışmada ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Genç (2014), okul öncesi dönem çocuklarının mobil teknolojileri nasıl algıladıkları ve kullandıklarını belirleme amacıyla yaptığı çalışmada, çocukların akıllı telefonu genellikle evde, gece ve oyun amaçlı kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada çocukların günde üç saat TV, tablet, bilgisayar ve akıllı telefon kullandıkları, bu sürenin ebeveynlerce uzun olduğunun düşünüldüğü belirlenmiştir. Ebeveynlerin bir bölümü akıllı telefon kullanımının çocukların motor, bilişsel gelişim, teknolojiye uyum konusunda katkıları olacağını düşünürken bir bölümü de çocukların gelecekte asosyal bir hayat yaşayabileceği, radyasyondan

etkilenebilecekleri, fiziksel ve mental problemler yaşayabileceklerini düşündükleri fakat akıllı telefonların çocukları disipline etme ve ödül amaçlı kullanıldığı da çalışmada ulaşılan sonuçlar arasındadır.

Akçay ve Özcebe (2012) okul öncesi eğitim alan çocukların ve ebeveynlerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarını belirlemek amacıyla bir çalışma yapmıştır. Çocuklarının evde bilgisayarla oyun oynadıkları, oyun sürelerinin hafta sonu hafta içine oranla üç kat daha fazla olduğu, anne babaların bilgisayarda oyun oynama oranlarına bağlı olarak çocukların oyun oynama oranının da arttığı, çoğu ebeveynin çocuklarının bilgisayarla oyun oynamasına sınırlama getirmesine rağmen bazen çocukların şiddet içerikli oyunları oynamalarına engel olamadıkları belirlenmiştir. Plowman, McPake ve Stephen (2010) tarafından İngiltere’de gerçekleştirilen çalışmada ebeveynlerin çocuklarının hayatlarındaki teknolojik araçlar ile ilgili rahatsızlıklarını dile getirdikleri fakat çocuklarının açık mekânlarda bulunmalarının, oyun oynamalarının taşıyacağı olası riskler nedeniyle bu araçları kullanımlarını tehdit olarak algılamalarının düşük düzeyde olduğu bulunmuştur.

Yukarıda yer alan çalışmalar incelendiğinde okul öncesi dönem çocuklarının dijital teknoloji ile çok erken yaşlarda tanıştıkları anlaşılmaktadır. Dijital teknoloji kullanımının çocuklar üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Doğru kullanılmadığında yaşanabilecek olumsuzlukların önüne geçebilmek ve küçük çocukların teknolojik araçları ve interneti doğru kullanabilmesi için en önemli görev ailelere düşmektedir. Ebeveynlerin çocukların teknolojik araç ve internet kullanımlarını engellemek yerine onların gelişim ve öğrenmelerini destekleyecek bilinçte olması ve rehberlik yapması gerekmektedir. Teknolojinin hayatımızda çok fazla yer almadığı dönemde doğan bir neslin dijital çağda doğan nesle etkili rehberlik yapabilmesi ise ebeveynler açısından büyük bir zorluktur. Türkiye’de erken çocukluk döneminde, okul öncesi dönemde çocukların teknolojik araç ve internet kullanımı, olumsuz etkileri ve okul öncesi eğitimde teknoloji kullanımına yönelik çok sayıda çalışma yer almaktadır. Fakat, ilgili çalışmalar incelendiğinde okul öncesi öğretmenlerinin akıllı cihazların çocuk gelişimine etkisi, internet kullanımı ile bilişsel, duyuşsal ve sosyal davranışlar arasındaki ilişki, çocukların TV izleme alışkanlıkları ile ilgili görüş ve tutum belirlemeye yönelik çalışmalar yapıldığı (Çelebi, 2014; Şalcı vd. 2018; Kenanoğlu ve Kahyaoğlu, 2011), ailelerle ise çocukların teknolojik araçları algılama, kullanma durumlarına ilişkin görüşler, TV izleme alışkanlıkları, çocuk ve ebeveynlerin bilgisayarla oynama alışkanlıkları, çocuk ve ebeveynlerin internet kullanımına yönelik çalışmalar yapıldığı (Genç, 2014; Ulusoy ve Bostancı, 2014; Ergüney, 2017; Özkan, 2017; Yazıcı ve Gencer, 2016; Akçay ve Özcebe, 2012; Güngör, 2014; Aral ve Doğan Keskin, 2018) görülmektedir. Fakat okul öncesi dönemin bireyin gelişimindeki yeri dikkate alındığında yapılan çalışmaların sayısının az olduğu açıktır. Bu çalışma ile okul öncesi dönemde çocukların teknolojik araç kullanımı, ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımları ile ilgili görüşleri ve bu kullanımları sınırlamak için kullandıkları stratejilerin belirlenmesi amaçlanmıştır.

2. Yöntem

Çalışmada tarama (Survey) yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşım bireylerin çeşitli konulardaki duygu, düşünce, inanç ve tutumlarını belirlemede sıklıkla kullanılan bir modeldir (McMillian ve Schumacher, 2004).

2.1. Örneklem

Çalışmanın örneklemini Ağrı ili merkez ilçedeki çocukları 4-6 yaş grubunda olan ve resmi okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim alan 280 ebeveyn den oluşmaktadır. Örneklem, uygun örnekleme yöntemine göre seçilmiştir. Bu örnekleme yöntemi zaman, para ve işgücü açısından var olan sınırlılıklar nedeniyle örneklemin kolay ulaşılabilir ve uygulama yapılabilir birimlerden seçilmesi avantajına sahiptir (Büyükköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel 2014).

2.2. Veri toplama aracı

Okul öncesi dönemde çocukların teknolojik araç kullanımı ve ailelerin bu araçların kullanımını sınırlandırmada kullandığı stratejileri belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından yazılı görüşme formu geliştirilmiştir. Form on adet açık uçlu sorudan oluşmakta olup ebeveynlerin çocuklarının teknolojik araç kullanırken dikkat ettiği durumlar, internette karşılaşılabileceği tehlikelerden korumak için aldığı tedbirler ve yardım alınabilecek kişiler, doğru model olmak için sergilenen davranış ve tutumlar, çocukların teknolojik araç kullanımlarını sınırlamak için neler yaptıkları ve çocukların tepkisine karşı izlenen yollar gibi hususlardaki görüşlerini ortaya çıkarmaya dönük olarak hazırlanmıştır. Sorular iki alan uzmanının görüşlerine başvurularak düzenlenmiş ve ölçeğin geçerliliği sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca, çalışmada ebeveyn yazılı ifadelerinden doğrudan alıntılar yapılarak bulguların geçerliliğinin sağlanması amaçlanmıştır.

2.3. Verilerin analizi

Araştırmanın verileri betimsel analiz yaklaşımına uygun olarak analiz edilmiştir. Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Analizler her bir araştırmacı tarafından ayrı ayrı yapılmış aralarında %86 uyum belirlenmiştir. Bütün sorular ayrı ayrı analiz edilerek benzer ifadeler aynı kategori altında toplanmış, frekans ve yüzde değerler olarak tablolar halinde sunulmuştur. Ebeveynlerin ifadelerinden yapılan alıntılar kod isimler kullanılarak verilmiştir.

3. Bulgular

Çocukların teknolojik araç kullanıp kullanmadığı ile ilgili soruya ebeveynlerin vermiş oldukları cevapların analizi Tablo 1’de yer almaktadır. Bu tablo incelendiğinde ebeveynlerin yaklaşık yarısının (%43) çocukların teknolojik araçları tek başına kullanmasına izin verdiği, %36’sının ise çocuğunun teknolojik aracı birilerinin yardımı ile kullandığını belirttiği görülmektedir. Aşağıda ebeveyn görüşlerinden alınan bazı alıntılar yer almaktadır.

“Başkasının yardımına ihtiyacı olmadan kendisi kullanıyor” (Kerim)

“Anne babanın yardımıyla kullanıyor” (Aslı)

“Küçük olduğu için eşimin veya kardeşlerinin yardımıyla kullanıyor” (Rukiye)

“Kendisi kullanabiliyor” (Diyar)

“İlk başta yardım alarak, daha sonra kendi başına kullanabiliyor” (Hamza)

Tablo 1.

Çocukların teknolojik araç kullanımı ile ilgili ebeveyn görüşleri

	f	%
Tek başına kullanmaktadır	120	43
Birilerinin yardımıyla kullanmaktadır	102	36
Başlangıçta ebeveynle birlikte, öğrenince tek başına kullanmaktadır	35	13
Kullandığı teknolojik araca bağlı olarak değişmektedir	23	8

Yine ebeveyn görüşlerinden gelen doğrudan alıntılardan da görüldüğü gibi ebeveynlerin çocukların teknolojik araç kullanımında dikkat ettikleri hususlar ile ilgili görüşlerini içeren Tablo 2’de ebeveynlerin %37’sinin çocuklarının yaş ve gelişim özelliklerini dikkate alarak teknolojik araç kullanımına izin verdiği, %23’ünün uzun süreli kullanmama, %21’inin uygun olmayan sitelere girmeme ve TV kanallarını izlememesini sağlama ve %13’ünün ise argo ve şiddet içeriğinin olmamasına dikkat etmeye çalıştığı anlaşılmaktadır.

Tablo 2.

Ebeveynlerin çocukların teknolojik araç kullanımında dikkat ettikleri hususlar ile ilgili görüşleri

	f	%
Yaş ve gelişim düzeyine uygun olmasına	103	37
Uzun süreli kullandırmamaya	65	23
Uygun olmayan sitelere girmemesini ve TV kanallarını izlememesini sağlama	60	21
Şiddet, argo içeren içerikler olmamasına	36	13
TV izleme mesafesinin uygun olmasına	9	3

“Yaşına uygun olmasına ve şiddet olmamasına” (Canan)

“Zararlı sitelere girmemesine ve kısıtlı kullanılmasına izin veriyorum” (Mevlut)

“Yaşına uygunsuz kullanabilir” (Ahmet)

“Belirli kanal ve sitelere girebiliyor” (Bayram)

“Kullanım süresine dikkat ediyorum” (Ayşe)

“Yaş seviyesine uygun olmasına dikkat ediyorum” (Aslı)

“Yararlı olması, şiddet ve kötü davranışlara neden olmayacak şeylere izin veriyorum” (Veysel)

Tablo 3.

Ebeveynlerin çocuklarının internet kullanımı ve karşılaşılabileceği tehlikelerden korumak için kullandıkları yöntemler ile ilgili görüşleri

		f	%
Ebeveynlerin çocuklarının oynadıkları oyunları ve internette girdikleri siteleri takip edip etmeme durumları	Evet, takip ediyorum	182	65
	Hayır, takip etmiyorum	63	23
	Bazen kontrol ediyorum	35	13
Ebeveynlerin çocuklarını internette karşılaşılabileceği tehlikelerden korumak için kullandıkları yöntemler	İnterneti kullanmasına izin vermemek	105	38
	Bazı site engelleri ve güvenli internet uygulaması kullanmak	82	29
	Belirli süre kullanıma izin vermek	23	8
	Başka aktivitelere yönlendirmek	19	7
	Beraber izlemek	18	6
	İnternetin olumsuzluklarını, zararlarını anlatmak	16	6
	Sık sık kontrol etmek	11	4
*Ebeveynlerin çocukları teknolojik araçların zararlarından korumak için kimlerden/nerelerden yardım alınabileceğine ilişkin görüşleri	Aile bireyleri	205	73
	Öğretmen	119	43
	Teknoloji alanında uzman kişiler	25	9
	Rehberlik araştırma merkezi/psikolog desteği	23	8

*Ebeveynler birden fazla görüş ifade edebilmektedirler.

Yukarıdaki tablo incelendiğinde ebeveynlerin %65’inin çocuklarının oynadıkları oyunları ve girdikleri internet sitelerini takip ettiği, %23’ünün ise takip etmediği görülmektedir. Ayrıca ebeveynler çocuklarını internette karşılaşılabileceği tehlikelerden korumak için interneti kullanmasına izin vermemek (%38), site engeli veya güvenli internet uygulaması kullanma (%29) gibi yolları öncelikli olarak kullandıkları, internetin zararlarını, olumsuzluklarını anlatmanın %6 gibi düşük bir oranında ifade edildiği Tablo 3’de yer almaktadır.

Ebeveynlerin çocuklarını teknolojik araçların zararlarından korumak için öncelikle aile bireyleri (%73) ve öğretmenden (%43) yardım talep edecekleri Tablo 3’den anlaşılırken bu konuda uzman olan kişi ve birimlerden yardım talep etmenin oldukça düşük oranlarda (%9-%8) olduğu görülmektedir. Bu bulguları destekleyen bazı ebeveyn görüşleri aşağıda verilmiştir.

“İnternette girdiği siteleri sürekli takip ediyorum” (Ramazan)

“İnternet geçmişinden girdiği siteleri kontrol ediyorum” (Ömer)

“Bir anne olarak takip ediyorum ve edilmeli” (Emrah)

“Aile internet filtresi kullanıyorum” (Kader)

“Sakıncalı durumlara karşı şifreleme sağlayan program kullanıyorum” (Gülsüm)

“Onunla beraber izliyorum” (Reyhan)

“Anne-baba ve öğretmen yardımcı olabilir” (Hatice)

“Ablası, abisi yardımcı olabilir” (Osman)

Tablo 4.

Çocuklarının teknolojik araç kullanımını sınırlandırmak için kullanılan yöntemlerle ilgili ebeveynlerin görüşleri

	f	%
Süre sınırlaması yapmak	87	32
Kullanımına izin vermemek, elinden almak	60	21
Oyun, kitap okuma, boyama gibi farklı etkinliklere yönlendirmek	39	14
Uygun sitelere girme, uygun TV programlarını izleme gibi kurallar koyarak sınırlamak	32	11
Kullanmaya devam etmesi durumunda ceza vermek	23	8
Birlikte vakit geçirmek	17	6
Sınırlama getirmemek	14	5
Uyarmak	8	3

Çocukların teknolojik araç kullanımını sınırlamak için ebeveynlerin %32’si süre sınırlamasına dikkat ederken %21’inin kullanımına izin vermeme veya elinden alma yoluna gittiği, %14’ünün farklı etkinliklere yönlendirmeye çalıştığı ve %11’inin uygun sitelere girme, uygun TV programlarını izleme gibi kurallar kullandığı yukarıdaki tablodan anlaşılmaktadır. Ayrıca ebeveynlerin strateji olarak ceza verme yoluna gitmesi (%8) ise şaşırtıcı bir bulgudur. Yine çocuklarla birlikte vakit geçirerek (%6) teknolojik araç kullanımlarını sınırlamaya çalışmanın da oldukça düşük bir oranda temsil edilmesi de şaşırtıcı bir bulgudur. Yukarıda bahsedilen bulguları destekleyen bazı ebeveyn ifadeleri aşağıda yer almaktadır.

“Saat sınırlaması yapıyorum” (Özlem)

“Belirli günlerde ve belirli saatlerde kullanabiliyor” (Şevval)

“Araç gereç temin edip farklı şeylerle uğraşmasını sağlamak” (Osman)

“Belirli süre kullanımına izin veriyorum, süreyi aşarsa ceza alıyor” (İsmail)

“Takip sistemi kurdum bir saati aşınca hiçbir şekilde internete bağlanamıyor” (Cengiz)

“Elinden alıyorum” (Sadık)

“Bilgisayarın, internetin fişini çekerim” (Şengül)

Tablo 5 incelendiğinde ebeveynlerin %74’ünün çocuklarının teknolojik araç kullanımında süre sınırlamasına dikkat ettiği ve %26’sının ise herhangi bir sınırlama getirmediği görülmektedir. Zaman sınırlamasına dikkat eden ebeveynlerin %42’si çocuklarının günde 30-60 dakika arasında bilgisayar, tablet, telefon vb. oyun oynamasına izin verirken, %33’ü ise günde 2-3 saat TV izlemesine izin verdiği tespit edilmiştir. Aşağıda yer

doğrudan alan alıntılarında desteklediği gibi süre sınırına dikkat eden ebeveynlerin yaklaşık %58'inin çocukları her gün en az bir saat TV izlediği ortaya çıkmaktadır.

“Zaman sınırlaması yapıyorum, bir saat TV izliyor sonra kapatıyorum” (Muharrem)

“İki veya üç saat televizyon izleyebiliyor” (Sezgin)

“Günde bir saat hakkı var, artık o ne isterse o süreyi onunla geçiriyor” (Esra)

“Ödevlerini bitirince bir saat kullanım izni veriyorum” (Merve)

“Ne kadar isterse o kadar izliyor” (Mehmet)

Tablo 5.

Teknoloji kullanımında çocuklara zaman sınırlaması yapılmasıyla ilgili ebeveyn görüşleri

	f	%
Zaman sınırlaması yapıyorum	207	74
• Günde 30-60 dk. arasında bilgisayar, tablet, telefon vb. oyun oynamasına izin verme	86	42
• Günde 2-3 saat TV izlemesine izin verme	68	33
• Günde 1 saat TV izlemesine izin verme	53	26
Zaman sınırlaması yapmıyorum, çocuğun isteğine bırakıyorum	73	26

Tablo 6.

Çocuğun teknoloji kullanımının sınırlandırılmasına karşı gösterdiği tepki karşısında izlenen yol ile ilgili ebeveyn görüşleri

	f	%
Konuşup zararlarını anlatmak	81	29
Ceza vermek	78	28
Kızmak	35	13
Dikkatini başka alana yönlendirmek	32	11
Kararlı davranıp tepkisini görmezden gelmek	29	10
İstedikini yapmasına izin vermek	14	5
Bir ödül sunarak tepkisini söndürmeye çalışmak	11	4

Tablo 6 incelendiğinde aşağıdaki doğrudan ebeveyn görüşlerinden gelen alıntılarında ortaya koyduğu gibi çocukların teknoloji kullanımındaki sınırlamaya gösterdiği tepki karşısında ebeveynlerin %29'unun konuşup zararlarını anlatma yöntemini izlerken, %11'in dikkatlerini başka alanlara yönlendirme yaklaşımını kullandığı tespit edilmiştir. Bir ebeveynin “*Tepkilerini umursamıyorum*” (Hikmet) şeklindeki cevabında da görüleceği gibi%10'u ise kararlı davranarak çocuğun tepkisini görmezden gelme yöntemini izlendiği görülmektedir. Diğer taraftan ebeveynlerin yaklaşık %41'i ceza vermek ve kızmak gibi yöntemleri kullanmayı tercih etmektedir. Bu bulgulara ait bazı doğrudan görüşler aşağıda verilmiştir.

“Sakinleşmesini bekleyip anlayacağı şekilde konuşuyorum” (Kerem)

“Sağlığı açısından zararlı olacağını söylüyorum” (Mustafa)

“İsrar ederse ceza alacağını söylüyorum” (Diyar)

Tablo 7.

Ebeveynlerin teknolojik araçları ödül amaçlı kullanıp kullanmama ile ilgili görüşleri

	f	%
Ödül amaçlı kullanım	175	63
• Ödevini yapması şartıyla izin verme	90	32
• Yemeğini yemesi şartıyla izin verme	46	16
• Ders çalışması şartıyla izin verme	39	14
Ödül amaçlı kullanmama	98	35

Bir ebeveynin “Ödevini yaparsan bir saat kullanabilirsin diyorum” (Reyhan) ifadesiyle de belirttiği gibi ebeveynlerin oldukça büyük bir bölümünün teknolojik araç kullanımını ödül amaçlı sunduğu yukarıdaki Tablo-7’den anlaşılmaktadır. Ödül amacıyla teknolojik araç kullanımına izin veren ebeveynler bu yöntemi ödev yapması (%32), yemek yemesi (%16) ve ders çalışması (%14) için kullanmaktadırlar. Diğer taraftan ebeveynlerin sadece %35’inin teknolojik araç kullanımına izin vermeyi ödül amaçlı kullanmadığı tablodan görülmektedir. Bu bulguları destekleyen diğer bazı görüşler aşağıda yer almaktadır.

“Ödül olarak sınırlamak doğru olmaz” (Burhan)

“Alışkanlık haline gelmemiş için ödül olarak kullanmıyorum” (Emine)

“Ödevini yaparsa çizgi film izleyebilir” (Sultan)

“Yemeğini yerse televizyon izleyebilir” (Helin)

Tablo 8.

Çocuğa teknolojik araç kullanımında doğru model olma ile ilgili ebeveyn görüşleri

	f	%
Nasıl doğru kullanılacağını, gerektiğinde kullanılmasının önemini anlatma	101	36
Onun yanında kullanmamaya özen gösterme	77	28
Herhangi bir şey yapmama	39	14
Daha az TV izlemeye çalışma	34	12
Sınırlı sürelerde kullanma	24	9

Tablo 8 incelendiğinde ebeveynlerin %36’sı çocuklarına teknoloji kullanımında doğru model olmak için nasıl doğru kullanılacağı anlattıklarını belirtmiştir. Nitekim ebeveyn (Hilal)’in “Uzun süre kullandığımızda sağlığımızın bozulacağını anlatıyorum” ve (Gökhan)’nın “Bilgiye ihtiyacımız olduğunda interneti kullanmamız gerektiğini söylüyorum” ifadelerinde de bu durum görülmektedir. Yine azalan oranlarda ebeveynlerin çocuğun yanında kullanmamayı (%28), az TV izlemeye çalışmayı (%12) tercih ederken, %14’ü herhangi bir şey yapmamayı tercih ettikleri anlaşılmaktadır. Bazı ebeveyn yazılı görüş alıntıları aşağıda verilmiştir.

“Bende televizyonu az izlemeye çalışıyorum” (Serkan)

“Onun olmadığı zamanlarda interneti kullanıyorum” (Mehmet)

“Telefonun tabletin sürekli elimde olmamasına özen gösteriyorum” (Songül)

“Evde belirli süre ve beraber kullanıma özen gösteriyorum” (Fatih)

4. Sonuç ve Tartışma

Okul öncesi dönemde çocukları olan ebeveynlerin çocuklarının teknolojik araç kullanımı ve bu kullanımları sınırlandırmak için izledikleri yolları belirlemek amacıyla yapılan çalışmanın sonuçları göstermektedir ki

ebeveynlerin yaklaşık yarısı çocuklarının teknolojik araçları tek başlarına kullanmasına izin vermektedir. Ayrıca “öncelikle birlikte kullanıyoruz, öğrenince tek başına kullanıyor” cevabı veren ebeveynlerde dikkate alınca teknolojik araç kullanımını bir beceri olarak algıladıkları ortaya çıkmaktadır. McManis ve Gunnewig, (2012)’e göre çok küçük yaşlarda ileri teknolojiye maruz kalan çocuklar için teknolojinin gelişimsel olarak uygun olabilmesinin çocuğun yaş ve gelişim düzeyine, çocuğun ihtiyaç ve ilgi alanlarına, sosyal ve kültürel durumuna uygun olması ile mümkün olabilir. Bu çalışmada da ebeveynlerin çocuklarının teknolojik araç kullanımına izin verirken yaş ve gelişim özelliklerine uygunluğu, uygun olmayan internet sitesi veya TV programı olup olmadığına, şiddet argo içerme durumuna ve uzun süre kullanılmaması gibi hususları dikkate aldığı çalışmanın ulaşılan sonuçlarındandır. Kılınç (2015), Berson ve Berson (2005), Mitchell, Finkelhor ve Wolak (2003)’ün çalışmalarında da ebeveynlerin çocuklarını bilgi iletişim teknolojileri karşısında başıboş bırakmadıkları, çocuklarının kullanacakları program ve oyunları kendilerinin seçtiği ve ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımını kontrol etme eğiliminde oldukları tespit edilmiştir. Aynı çalışmada, ebeveynlerin çocuklarının kullandıkları bilgisayar programları ile oynadıkları bilgisayar oyunlarının kendileri tarafından seçilmesinin bilgi iletişim teknolojilerinin kullanımının çocuklar üzerindeki olumsuz etkilerini azalttığına inandıkları yer almaktadır.

Mevcut çalışmada ebeveynlerin çoğunun çocuklarını internette karşılaşılabilecekleri tehlikelerden korumak için internet kullanımına izin vermeme yolunu tercih ettiği belirlenmiştir. Fakat teknolojiyi tamamen çocuklardan uzaklaştırmak veya aşırı bir kontrol mekanizması geliştirmek doğru bir yaklaşım değildir (Aral ve Doğan Keskin, 2018). Site engelleri ve güvenli internet uygulaması ise daha düşük oranda tercih edilen yol olarak tespit edilmiştir. İnternette karşılaşılabilecek tehlikelerden korumak adına çocuklara sınırlı süre kullanım izni verilmesi veya beraber izlenmesi yoluna gidilmesi ise daha düşük oranlarda tercih edilen yollar olarak ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan ifade edilen görüşler ve örneklemin büyüklüğü dikkate alındığında sadece on altı ebeveyn tarafından çocuklara internette karşılaşılabilecek olumsuz durumlar, zararların anlatılmasının izlenebilecek bir yol olarak belirtilmiş olması üzerinde düşünülmesi gereken bir sonuçtur. Çocukların yaşlarına uygun, şiddet ve saldırganlık içermeyen, daha çok zeka gelişimini destekleyen bilgisayar, tablet ve internet oyunlarını, anne-babaların denetiminde ve onların uygun gördükleri süre içinde oynaması, çocukların zihinsel gelişimine olumlu destek verebilir (Gündoğdu vd, 2016; akt. Ozkan, 2017).

Çalışmada, ebeveynlerin teknolojik araçların zararlarından korunmak için aile bireyleri ve öğretmenlerden yardım alınabileceğinin düşünüldüğü belirlenmiştir. Teknoloji alanında uzman kişilerin veya psikolog desteğinin çok az sayıda ebeveyn tarafından dile getirilmesi ebeveynlerin bu konuda yeterince bilinçli olmadığını göstermektedir. Çünkü aile üyeleri ve öğretmen teknoloji, doğru ve etkili kullanımı, karşılaşılabilecek olumsuzluklar ve olası kötü etkileri, korunmak için yapılabilecekler konusunda uzman kişiler olmadığı için önerebilecekleri çözüm yolları, yöntemler de etkili olmayacaktır, sadece anlık çözümler olacaktır. Bu çalışmanın sonuçlarından farklı olarak Kırık (2014)’ün çalışmasında okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynlerin çoğunun çocukları akıllı cihazla internet kullanıldığında korumaya yönelik herhangi bir girişimde bulunmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Palfrey ve Gasser (2008) ise çocukları internette karşılaşılabilecekleri tehlikelerden korumak ve güvenli internet kullanımlarını sağlamada en önemli görevin ailelere düştüğünü belirtmektedir. Akılcı ve denetimli, yani eğitilmiş bir akıllı cihaz kullanımının yaygınlaşması için hem anne babanın hem de çocukların bilgilendirilmesinde öğretmenlere de sorumluluklar düşmekte ve onların çocuklara teknoloji kullanımında etkili ve yeterli olması gerekmektedir (Lee, 2015; Şalcı vd., 2018). Hem ev ortamında hem de okul ortamında teknolojik ürünlerin eğitim alanında etkili bir şekilde kullanılabilmesi ve denetimsiz kullanımın olası problemlerini ortadan kaldırılabilmesi için, anne ve babaların bilinçli davranışlar sergilemeleri ve okulla işbirliği yapmaları oldukça önemlidir (Şalcı vd., 2018).

Ergüney (2017)’nin çalışmasında ulaşılan sonuçlara benzer olarak bu çalışmada da ebeveynlerin çoğunluğunun çocuklarının oynadığı oyunları ve girdikleri internet sitelerini kontrol ettiği tespit edilmiştir. Ayrıca Kırık (2014)’in çalışmasında da yer aldığı gibi çocuklarının oynadıkları oyunları ve girdikleri internet sitelerinin takip etmeyen, kendiışleri ile uğraşan ebeveynlerin olduğu belirlenmiş olup, bu ebeveynlerin

oranının çocuklar için sakıncalar içeren oyun ve internet sitelerinin olduğu dikkate alınınca oldukça yüksek olduğu açıktır. Ulusoy ve Bostancı (2014) çalışmalarında günümüzde çocukların vakitlerinin çoğunu internet, televizyon, bilgisayar, akıllı telefonlar ve diğer elektronik araçlar gibi çeşitli eğlence medyaları karşısında geçirmekte olduklarını ve çocukların muhatap oldukları medyalar karşısında akıllıca tercihler yapabilmelerine yardımcı olabilmek için ebeveynlerin çocuklarının medya alışkanlıklarını takip etmelerinin gerekli olduğuna dikkat çekmektedir. Stephen ve Plowman (2003) da çalışmalarında İngiltere Ulusal Programının açık amaçları arasında küçük çocukların yaratıcı çalışmalarını kaydetmek ve düşüncelerini geliştirmek için bilgi iletişim teknolojilerini güvenli ve amaçlı bir şekilde kullanmalarının yer alıyor olmasına vurgu yapmaktadır.

Mevcut çalışmada ebeveynlerin çocuklarının teknoloji kullanımlarını sınırlamak için süre sınırlaması yapmayı tercih ettiği, uygun sitelere girme, uygun TV programları izleme gibi kurallar uyguladıkları, oyun oynama, boyama yapma, kitap okuma gibi farklı etkinliklere yönlendirmeye veya birlikte vakit geçirmeye çalıştığı ortaya çıkmıştır. Kılınç (2015)'in çalışmasında yer alan ebeveynlerinde bu çalışmada ulaşılan sonuca benzer olarak okul öncesi dönemdeki çocuklarını teknolojik araçlarla vakit geçirmekten ziyade öncelikli olarak kardeşi/kardeşleri ve arkadaşları ile birlikte oynamaya teşvik ettikleri ve teknolojik araç kullanım sürelerini ebeveynlerin belirlediği sonucuna ulaşılmıştır. Diğer taraftan mevcut çalışmadaki ebeveynlerin çocuğun teknolojik araç kullanımına izin vermeme, elinden alma, kullanmaya devam ederse uyarma, ceza verme gibi yaklaşımlarının pedagojik açıdan uygun olmayan tutum ve davranışlar olduğu açıktır. Böyle davranmak yerine çocukların ekran karşısında geçirdikleri süreyi kısaltarak, onlara kitaplar, gazeteler, board oyunları gibi elektronik olmayan vakit geçirme olanakları sunarak, eğitim medyaları kullanmalarını sağlayarak ve televizyonu onlarla birlikte izleyerek medya deneyimlerinde rehberlik etmek daha doğru ve etkilidir (Ulusoy ve Bostancı, 2014). Kaşıkçı Çağiltay, Karakuş, Kurşun ve Ogan (2014) ve Sırakaya ve Seferoğlu (2018) tarafından yapılan çalışmalarda da ailelerin dijital ebeveynliğin gerektirdiği, çevrim içi ortamlarda çocukların karşılaşabilecekleri risklerden korumada yeterli bilgiye sahip olmadıklarını belirtmiştir. Bunun sonucunda çocukları kadar iyi derecede teknoloji kullanamayan ebeveynlerin, çocuklarını dijital risklerden korumak için yasaklayıcı ve kısıtlayıcı önlemler aldıkları, bunu yapmak yerine çocuklarına interneti güvenli biçimde kullanmaları konusunda rehberlik etmelerinin beklendiği vurgulanmaktadır. Ayrıca engelleyici ve yasaklayıcı tedbirlerden kaçınarak, bilinçlendirici ve destekleyici bir tavır içinde olmalı ve dikkat edilmesi gereken asıl noktanın internetin barındırdığı uygunsuz içerikler olduğu unutulmamalıdır (Sırakaya ve Seferoğlu, 2018). Çocukların teknolojik araçlarla zaman geçirmesi yerine kendi akranları, yetişkinlerle ya da tek başına oyun oynamasının sağlanması çocukların gelişimlerine olumlu etkiler bırakacaktır (Şalcı vd., 2018).

Çalışmada ebeveynlerin yaklaşık dörtte birinin çocuklarına teknolojik araç kullanımında herhangi bir sınırlamada bulunmaması, çocuğun isteğine bırakmayı tercih ediyor olması ebeveynlerin bu anlamda yeterince bilinçli olmadığı, çocukların TV, internet ve çeşitli oyunlarda karşılaşabilecekleri olumsuzlukların farkında olmadığı anlamına gelmektedir. Doğru kullanılmadığında teknolojinin çocuğa zarar vereceği dikkate alındığında erken çocukluk döneminin önlem alınması gereken doğru dönem olduğu ve ailelere büyük görevler düştüğü açıktır (Özkan, 2017). Çalışmada ebeveynlerin büyük bölümünün zaman sınırlaması yaptığını belirtmiş olması olumlu bir davranış olmasına rağmen küçük çocukların günde 2-3 saat TV karşısında olmasına izin vermek uygun olmayan bir yaklaşımdır. Bu çalışmada ebeveynlerin çocukların günde 30-60 dakika arasında bilgisayar, tablet, telefon vb. oyun oynamasına izin verdiğini belirlenmiş olup benzer bulgu Özkan (2017)'de de yer almış olup okul öncesi dönem çocuklarının çoğunun bilgisayar ve tabletle çok uzun zaman geçirdikleri belirtilmektedir. Bu durumla ilgili olarak Amerikan Pediatri Akademisi (APA) ebeveynlere, bu tür teknolojik araçlardan 0-2 yaş arası çocukların uzak durmasını, 3- 5 yaş arasındaki çocukların günde 1 saatle sınırlanmasını, 6-18 yaş arasında günde 2 saatle sınırlanmasını ve odalarında bu tür araçların bulunmamasını önermektedir (Radesky, Schumacher ve Zuckerman, 2015). Diğer taraftan Sigmanise çoğu ebeveyn tarafından televizyonun bebek bakıcısı olarak görüldüğünü ve tablet bilgisayar,

laptop, akıllı telefon ve oyun konsolları gibi evin içerisinde çok sayıda teknolojik araca maruz kalan çocukların sağlıklı ve mutlu yaşayabilmesi için ebeveynleri tarafından kesinlikle ekrandan uzak tutulması gerektiğini belirtmektedir (akt. Güngör, 2014). Çünkü erken çocukluk döneminde aşırı televizyon izlemenin (günde 2-3 saat), okul yıllarında dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ile ilişkili olduğu Chassiakos, Radesky, Christakis, Moreno ve Cross, (2016) tarafından yapılan çalışmada vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada teknolojik araç kullanımında sınırlama olduğu zaman tepki gösteren çocuklara düşük oranda ebeveyn konuşup zararlarını anlatma gibi doğru bir yol tercih ettiği, çoğu ebeveynin ise çocuk gelişimi açısından uygun olmayan davranışlar sergilediği belirlenmiştir. Çocuğa ceza vermek, kızmak, istediği uygun olmasa da yapmasına izin vermek, bir ödül sunarak tepkisini söndürmeye çalışmak pedagojik olmadığı gibi çocukta doğru davranışın kazanımını engelleyeceği açıktır. Ayrıca ebeveynlerin bu görüşlerinden yola çıkarak otoriter anne baba tavrı sergiledikleri, demokratik anne baba tutumuna sahip olmadıkları söylenebilir. Özkan (2017) yaptığı çalışmada annelerin çoğunun çocuklarına teknolojik araç kullanımlarına izin vermedikleri durumlarda olumsuz tepkilerle karşılaştıklarını belirttiklerini ifade etmiştir. Çalışmaya katılan ebeveynlerin çoğunun ödül amaçlı olarak çocuklarına teknolojik araçları kullanma izni verdiği, bu iznin ise daha çok ödev yapma, ders çalışma ve yemek yemek için olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Nispeten daha az oranda ebeveynin ise çocuklarının teknolojik araç kullanım isteğini ödül amaçlı kullanmadığı, daha bilinçli bir tavır sergiledikleri söylenebilir.

Ebeveynlerin teknolojik araç kullanımında çocuklarına iyi bir model olmak için teknolojik araçların doğru ve gerektiğinde kullanılmasının önemini anlatmaya, daha az TV izlemeye, süre sınırlaması yapmaya çalıştığı sonuçlarına ulaşılmıştır. Jago, Sebire, Edwards ve Thompson (2013) tarafından ebeveynlerin model olma özelliğini ortaya koyan bir çalışma yapılmış ve çalışmada ebeveynlerin televizyon izleme süresi arttıkça çocuklarında televizyon izleme sürelerinin arttığı belirlenmiştir. Aral ve Doğan Keskin (2018) de çocukların oyun oynama ve çizgi film izlemede cep telefonunu tercih etmelerinde ebeveynlerinin sürekli ellerinde görmesinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklarının yanında teknolojik araçlar kullanmamaya çalıştığını belirten ebeveyn sayısı örneklemin dörtte birinden fazla olup sergiledikleri davranışların çocuk için uygun bir model olmayacağı açıktır. Çünkü teknolojik araçların ve internetin hayatımızın her alanında olduğunu dikkate alırsak çocukların sağlıklı bir teknoloji kullanıcısı olması için bu davranış tarzının hiçbir katkısı olmayacaktır. Çocuğa teknolojinin ne olduğu, teknolojik araçların nasıl ve ne amaçla kullanılması gerektiği, bilgiye nasıl ulaşabileceği gibi hususlarda bilgi verilmesi, rehberlik yapılması gerekmektedir. Kılıç (2015)'de çalışmasında ebeveynlerin okul öncesi dönem çocuklarına teknoloji kullanımı konusunda ebeveynlerin rehberlik yapmasının önemli olduğunu düşündüklerini belirtirken, Yazıcı ve Gençer (2016) da ebeveynlerin gerek model olarak gerekse bilinçli yönlendirmelerinde sergilemiş oldukları tutum ve davranışlarla teknolojinin etki alanını olumlu yönde genişletmede oldukça önemli olduğunu vurgulamaktadır.

Aile çocuğun kültürünü öğrenerek içselleştirdiği yerdir ve boş zaman davranışlarını değerlendirmeyi öğrendiği ilk sosyal çevresidir. Bu sebeple ebeveynler çocuklarına nasıl model olduklarını dikkatli bir şekilde gözlemlemelidir. Ebeveynlerin çocuklarına oyun alanı olarak hazırladıkları çevrede oyuncak kadar teknolojik araçların de bulunması ve bu araçların amacına uygun, doğru kullanımına yardımcı olunmaması çocukların teknolojiden yeterince faydalanamamasına sebep olduğu gibi aynı zamanda zarar görmesine de yol açmaktadır. (Aral ve Doğan Keskin,2018). Gelecek nesillerin teknofobik yetişkinler olması yerine iletişim kurma, güvenilir bilgiye ulaşma, bilgiyi analiz etme ve yapılandırmada etkin olarak kullanan yetişkinler olabilmesi için eğitim ortamı ve içeriğine teknolojinin uygun koşullarda dâhil edilmesi gerekmektedir. (Kılıç, 2015). Ayrıca küçük çocukların nitelikli bir teknoloji kullanıcısı olabilmesi için onlara rehberlik yapacak ebeveynlerinin ve öğretmenlerin de yeni teknolojiler konusunda kendilerini geliştirmelerinin gerekliliği açıktır. Bu çalışmanın bulguları Ağrı il merkezindeki okul öncesi dönemde çocuğu olan 280 ebeveyn ile sınırlı olup benzer örneklerle çalışmanın tekrarlanmasının bulguların geçerliğini artıracığı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akçay, D., ve Özcebe, H. (2012). Okul öncesi eğitim alan çocukların ve ailelerinin bilgisayar oyunu oynama alışkanlıklarının değerlendirilmesi. *Çocuk Dergisi*, 12(2),66-71.
- Aral, N., ve Doğan Keskin, A. (2018). Ebeveyn bakış açısıyla 0-6 yaş döneminde teknolojik araç kullanımının incelenmesi. *Addicta: The Turkish Journal on Addiction*, 5, 317–348.
- Berson, I., & Berson, M. (2005). Challenging online behaviors of youth: Findings from a comparative analysis of young people in the US and New Zealand. *Social Science Computer Review*, 23(1), 29-38.
- Binboğa Yel, E., ve Korhan, O. (2015). Eğitsel amaçlı masaüstü/dizüstü/tablet bilgisayar kullanımında öğrencilerin kas-iskelet hareketleri ve olası kas iskelet rahatsızlıkları. *Mühendislik Bilimler ve Tasarım Dergisi*, 3(3), 631 – 638.
- Boyd, D. (2014). *It's complicated: The social lives of networked teens*. New Haven, CT: Yale University Press.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınevi.
- Chassiakos, R. Y. L., Radesky, J., Christakis, D., Moreno, M. A., & Cross, C. (2016). Children and adolescents and digital media. *Pediatrics*, 138(5). doi:10.1542/peds.2016-2593.
- Çelebi, E. (2014). 4-6 yaş arası çocukların televizyon izleme alışkanlıkları üzerine okul öncesi öğretmenlerin görüş ve tutumları. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(32), 476-485.
- D. Kardefelt-Winther (2017). *How does the time children spend using digital technology impact their mental well-being, social relationships and physical activity? An evidence-focused literature review*. The Unicef Office of Research – Innocenti.
- Donohue, C. (2015). Technology and digital media as tools for teaching and learning in the digital age. In C. Donohue (Ed.), *Technology and digital media in the early years: Tools for teaching and learning* (pp. 21–35). New York, NY: Routledge.
- Ergüney, M. (2017). İnternetin okul öncesi dönemdeki çocuklar üzerindeki etkileri hakkında bir araştırma. *Ulakbilge*, 5(17), 1917-1938.
- Fox, J. E. & Schirmacher, R. (2012). *Çocuklarda sanat ve yaratıcılığın gelişimi* (N. Aral ve G. Duman, Çev.). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Genç, Z. (2014). Parents perceptions about the mobile technology use of preschool aged children. *Procedia -Social and Behavioral Sciences*, 146, 55-60.
- George, M. J., & Odgers, C. L. (2015). Seven fears and the science of how mobile technologies may be influencing adolescents in the digital age. *Perspectives on Psychological Science*, 10(6), 832–851.
- Güler, H., Şahinkayası, Y., ve Şahinkayası, H. (2017). İnternet ve mobil teknolojilerin yaygınlaşması: Fırsatlar ve sınırlılıklar. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(14), 186-207.
- Güngör, M. (2014). Okulöncesi dönem çocuklarının televizyon izleme alışkanlıkları ve anne baba tutumları. *Mustafa Kemal University Journal of Graduate School of Social Sciences*, 11(28), 199-216.
- Haugland, S. W. (2000). What role should technology play in young children's learning? Part 2. early childhood classrooms in the 21st century: Using computers to maximize learning. *Young Children*, 55(1), 12–18.
- Howie, E. K., Coenen, P., Campbell, A. C., Ranelli, S., & Straker, L. M. (2017). Head, trunk and arm posture amplitude and variation, muscle activity, sedentariness and physical activity of 3 to 5 year-old children during tablet computer use compared to television watching and toy play. *Applied Ergonomics*, 65, 41–50.
- Jago, R., Sebire, S. J., Edwards, M. J., & Thompson, J. L. (2013). Parental TV viewing, parental self-efficacy, media equipment and TV viewing among preschool children. *Eur J Pediatr*, 172(11), 1543-1545.
- Kaşıkcı, D. N., Çağiltay, K., Karakuş, T., Kurşun, E., ve Ogan, C. (2014). Türkiye ve Avrupa'daki çocukların internet alışkanlıkları ve güvenli internet kullanımı. *Eğitim ve Bilim*, 39(171), 230-243.
- Kenanoğlu, R. ve Kahyaoğlu, M. (2011). *Okul öncesi öğrencilerin internet kullanımı ile bilişsel, duyuşsal ve sosyal davranışları arasındaki ilişki*. 5th International Computer & Instructional Technologies Symposium, 22-24 September 2011, Fırat University, Elazığ- Turkey.
- Kılıncı, S. (2015). *Okul öncesi çağındaki çocukların teknoloji kullanımı hakkında ebeveyn görüşlerinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Kütahya.

- Kırık, M. A. (2014). Aile ve çocuk ilişkisinde internetin yeri: Nitel bir araştırma. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 337-347.
- Kirkorian, H. L., Wartella, E. A., & Anderson, D. R. (2008). Media and young children's learning. *The Future of Children*, 18(1), 39-61.
- Lee, L. (2015). Digital media and young children's learning: A case study of using iPads in American preschools. *International Journal of Information and Education Technology*, 5(12), 947-950.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (2004). *Research in education*, New York: Longman.
- McManis, L. D., & Gunnewig, S. B. (2012). Finding the education in educational technology with early learners. *Young Children*, 67(3), 14-24.
- Mitchell, K. J., Finkelhor, D., & Wolak, J. (2003). The exposure of youth to unwanted sexual material on the internet: A national survey of risk, impact, and prevention. *Youth & Society*, 34(3), 330-358.
- Mustafaoğlu, R., Zirek, E., Yasacı, Z., ve Razak Özdiñler, A. (2018). The negative effects of digital technology usage on children's development and health. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 5, 227-247.
- Özkan, B. (2017). Anne görüşlerine göre 5-6 yaş çocukların bilgisayar/tablet kullanım düzeyleri. *The Journal of Academic Social Science*, 5(54), 390-399.
- Palfrey, J., & Gasser, U. (2008). *Born digital: Understanding the first generation of digital natives*. New York: Basic Books.
- Plowman L., McPake, J., & Stephen, C. (2010). The technologisation of childhood? Young children and technology in the home. *Children and Society*, 24(1), 63-74.
- Radesky, J. S., Schumacher, J., & Zuckerman, B. (2015). Mobile and interactive media use by young children: The good, the bad, and the unknown. *Pediatrics*, 135(1), 1-5.
- Rideout, V. J., & Hamel, E. (2006). *The media family: Electronic media in the lives of infants, toddlers, and preschoolers and their parents*. Menlo Park, CA: Kaiser Family Foundation.
- Rosen, L. D., Lim, A., Felt, J., Carrier, L. M., Cheever, N. A., Lara-Ruiz, J., & Rokkum, J. (2014). Media and technology use predict sill-being among children, preteens and teenagers independent of the negative health impacts of exercise and eating habits. *Computers in Human Behavior*, 35, 364-375.
- Sırakaya, M., ve Seferoğlu, S. S. (2018). Çocukların çevrim-içi ortamlarda karşılaştıkları riskler ve güvenli internet kullanımı. B. Akkoyunlu, A. İşman ve H. F. Odabaşı (Eds). *Eğitim teknolojileri okumaları*, 12, 185-202. TOJET ve Sakarya Üniversitesi, Adapazarı. [Çevrim-içi: http://yunus.hacettepe.edu.tr/~sadi/yayin/Kitap_ETO2018_Bolum12_185-202_Cevrimici-Riskler.pdf, Erişim tarihi: 18.12.2019.]
- Sisson, S. B., Broyles, S. T., Baker, B. L., & Katzmarzyk, P. T. (2010). Screen time, physical activity, and over weight in US youth: National survey of children's health 2003. *Journal of Adolescent Health*, 47(3), 309-311.
- Stephen, C., & Plowman, L. (2003). Information and communication technologies in pre-school settings: A review of the literature. *International Journal of Early Years Education*, 11(3), 223-234.
- Şalçı, O., Karakaya, K., ve Tatlışme, S. (2018). Akıllı cihaz kullanımının 3-6 yaş çocukların gelişimine etkisinin okul öncesi öğretmenleri görüşleri açısından değerlendirilmesi. *Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4, 53-63.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2013). *06-15 yaş grubu çocuklarda bilişim teknolojileri kullanımı ve medya*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=15866> adresinden 12.01.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2015). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2015*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18660> adresinden 13.01.2019 tarihinde erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2016). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması, 2016*. <http://tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21779> adresinden 12.01.2019 tarihinden erişilmiştir.
- Toran, M., Ulusoy, Z., Aydın, B., Deveci, T., ve Akbulut, A. (2016). Çocukların dijital oyun kullanımına ilişkin annelerin görüşlerinin değerlendirilmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 22-63.
- Ulusoy, A., ve Bostancı, M. (2014). Çocuklarda sosyal medya kullanımı ve ebeveyn rolü. *International Journal of Social Science*, 28, 559-572.
- Yazıcı, E., ve Gençer, E. (2016). Okul öncesi çocukların bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkileşiminin bazı değişkenler yönünden incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 24(5), 2235-2252.

Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınevi.